

Jani Suominen

Rymättyläinen saaristolaissuku sukututkijan silmin

Rymättylän saaristokunta sijaitsee Varsinais-Suomen länsiosassa. Sen naapureita ovat Nauvo, Parainen, Merimasku, Velkua, Naantali ja Turku. Ainoa maaraja on Merimaskun kanssa, muualla kunta rajoittuu merenselkiin ja salmiin. Suurin osa kunnasta sijaitsee Otavan pääsaarella. Omana seurakuntana Rymättylä (Rimto) mainitaan 1300-luvulla.

Rymättylään pääsee autolla Naantalista ensin Ukko-Pekan siltaa pitkin Luonnonmaalle ja sieltä edelleen Särkäsalmen siltaa pitkin pääsaaren Merimaskun puoleiseen päähän (jonne pääsee myös Askaisten ja Merimaskun lossin kautta). Tie jatkuu pääsaaren halki Rymättylän kirkonkylään ja Röölään kalasatamaan, Röölästä edelleen pari vuotta sitten valmistunutta Kirveenrauman siltaa pitkin Airismaalle, ja sieltä lossilla Aaslaluodolle.

Saaria Rymättylässä on kaikkiaan vajaat 400 ja vettä on enemmän kuin puolet pitäjän pinta-alasta. Saarten muotojen perusteella Rymättylä on luultavasti maamme omituisimpia. Saaret muodostavat nimittäin pitkiä itä-länsisuuntaisia maakaistaleita, joita erottavat kapeat ja pitkät salmet ja lahdet (esim. Nimetön, Pitkäluoto, Karhuluoto, Saloluoto, Häviluoto, Maisaari, Sakoluoto, Taipalus jne.). Tyypillisiä ovat myös suuret korkeusvaihtelut, joten Rymättylän luonto on tavallisimmillaan pitkiä ja kapeita maakaistaleita jyrkkine metsän peittämine rantoineen sekä toisaalta laajoine avokallioineen.

Maankohoaminen on muuttanut ja muuttaa edelleen Rymättylän muotoa, saaria nousee lisää ja aikaisemmat saaret yhdistyvät, salmet umpeutuvat ja merenlahdet kuroutuvat järviksi. Paikannimet säilyttävät muistoja varhaisista oloista ja niinpä saman saaren monilla eri osilla

voi olla luoto-loppuinen nimensä. Rymättylän korkein kohta on noin 67 metriä merenpinnan yläpuolella, ja sen on arvioitu nousseen merestä noin 4500 vuotta eaa.

Lähes kaikki viljelykelpoinen maa on aikojen kuluessa raivattu maanviljelyksen tarpeisiin. Lisätoimeentulona on ollut luonnollisesti kalastus, jonka turvin rymättyläläiset ovat selvinneet suhteellisen hyvin suurista katovuosista ja nälänhädistä. Kasvoipa Rymättylän väkiluku 1860-luvulla 8 %, joka on Suomen oloissa varsin harvinaista. Helppoa elämä ei tosin ole ollut täälläkään, vaikka meri antoi oman lisänsä ruokavalioon. Kuolleitten keski-ikä oli 1700-luvun lopulla hieman yli 30 vuotta, ensimmäisen vuotensa ehti täyttää 76 % ja 11-vuotiaiksi eli 59 % lapsista. Merkittävä osa kaikista tapaturmaisista kuolemista eli puolet on ollut hukkumisia.

Rymättyläläiset ovat erikoistuneet erityisesti varhaisperunan, avomaankurkun ja sokerijuurikkaan viljelyyn. Kunta on Suomen suurin varhaisperunan tuottaja ja saarella asuu 40 % koko Suomen varhaisperunan viljelijöistä. Lisäksi lähes kaikki haja-asutusalueella asuvat harjoittavat kotitarvekalastusta. Rymättylä tunnettiin myös talvinuottakalastuksen keskukseksi. Yhtä nuottaa ylläpiti aikoinaan noin 20 taloa ja sen vetäminen vaati 40–50 vahvaa miestä, sillä nuotalla oli pituutta lähes 340 metriä ja syvyyttäkin 23 metriä.

Asukkaita Rymättylässä on nykyisin 1900, mutta kesäisin määrä kolminkertaistuu, onhan kunnassa rantaviivaa 600 km ja kesämökkejä yli 2000. Suurimmillaan asukasluku oli sotien jälkeen, lähes 3000, kun kuntaan asutettiin evakkoja (pääasiassa Kuolemajärveltä ja Seiskarista kotoisin ollutta kalastajaväestöä). Runsaasti evakkoja sijoitettiin esimerkiksi Pakinai-

siin, jossa monia tiloja oli autioitunut jo 1930-luvulla.

Rymättylä on lähes puhtaasti suomenkielinen. Kunta sijaitsee vanhan kielialueen rajalla, ja kieliraja eteläisiin Nauvoon, Korppooseen ja Houtskariin on ollut varsin jyrkkä. Saman kielirajan huomaa hyvin myös sukututkimuksessa, rajaa ylitettiin, mutta äärimmäisen harvoin. Kyliä Rymättylässä on kaikkiaan vajaat 70.

1950- ja 1960-luvuilla alkoi muutto, joka tyhjensi lähes kaikki pikkusaaret ympärivuotisesta asutuksesta. Lisäksi asutus harveni ankarasti esimerkiksi Pakinaisissa, Ruotsalaisissa ja Kuivaisissa. Kalastus ei enää kannattanut eivätkä peltotilkut olleet riittävän suuria, lisärasitteina olivat kelirikkoajat. Nykyinen väestö keskittyy pääsaarelle sekä Airismaalle ja Aaslaluodolle. Röölästä lähtevä yhteysalus kulkee säännöllisesti suurimmille saarille (Pakinainen, Ruotsalainen, Samsaari ja Korvenmaa).

Rymättylän kaunis harmaakivikirkko on omistettu Pyhälle Jaakobille eli kalastajien suojeluspyhimykselle. Sen vanhimmat osat on rakennettu 1300-luvun alkupuolella. Rymättylässä on ollut viisi kartanoa (Heinäinen, Viljainen, Maanpää, Poikko ja Pakinainen), joiden tunnetuimmista haltijoista ja asujista mainittakoon Dieknit, de la Gardiet, Wittenbergit, Grabbet, Aminoffit, Carpelanit, Tavastit, Fincket, Stålarmit, Flemingit ja Boijet. Mikael Agricolakin on aikoinaan omistanut Maanpään kartanon Airismaalla. Muita tunnettuja rymättyläläisiä ovat olleet moninkertainen valtiopäivämies Zefanias Suutarla sekä taitava sään ennustaja, nuottakuningas ja luonnonmerkkien tuntija Koivunien Janne.

Kuivainen ja Ruotsalainen ovat vanhoja luotsikyliä, joissa oltiin luotseja viidessäkin sukupolvessa. Tunnettuja luotsisukuja ovat olleet mm. Nummelinit ja Ylanderit. Merimiehiä oli pitäjässä enimmillään 1900-luvun alussa lähes 200 eli noin 10 % pitäjän koko väestöstä. Meren miesten kovista elämän ehdoista kertoo mm. se, että kuolleitten luettelossa heitä on tilastoitu kaikkiaan 81 henkilöä seuraavasti: 60 % alle 40-vuotiaita, 53 % naimattomina, 52 % hukkui tai kuoli tapaturmaisesti ja 32 % kuoli ulkomailla.

Rymättylä oli merkillinen paikka 1920-luvulla. Rymättylä sijaitsi nimittäin parhaiten sa-

lakuljetusreittien varrella, ja pitkät rantaviivat ja saaret tarjosivat lukemattomia kätköpaikkoja pirtun varastointiin. Liikkuminen pimeinä myrskyisinä öinä merellä ja karikkoisessa saaristossa vaati taitoa ja paikallistuntemusta, jota oli vanhoilla kalastajilla. Totesipa kunnallislautakuntakin kokouksessaan, että ”spriin salakuljetus paikkakunnalla kovin huomattavasti rehottaa”. Kiinni jäi kaikkiaan 110 rymättyläläistä, ja heistä 40 tuomittiin useista rikkomuksista.

Tullitakavarikoissa saatiin 1923–1932 Rymättylästä lähes 160 000 litraa pirtua, kun naapuripitäjässä Merimaskussa vastaava luku oli 5000 litraa. Paikkakuntalaiset totesivatkin, että helpompi olisi luetella ne saariston talot ja torpat, jotka eivät jollain tavalla olleet mukana kuin ne, jotka olivat. Vasta itsenäistyneillä lohkotiloilla oli suuri rahantarve ja perheet olivat suuria, joten rannikot tunteville kalastajille tarjoutunutta lisäansiomahdollisuutta oli vaikea torjua. Kunnan ilmiäsuun kieltolaki aiheutti mm. sen, että ennen niin harmaa pitäjä muutti väriään kun lähes kaikki talot saivat päälleen kauniin maalin.

Rymättylästä on kirjoitettu tuore paikallis-historia. Osa I vanhimmasta ajasta Ruotsin vallan loppuun saakka ilmestyi vuonna 1982 ja osa II Venäjän vallan alusta nykypäivään vuonna 2000. Lisäksi osan II liitteenä ilmestyi erillisenä painoksena kyläkuvaus ja tilanhaltijaluettelo, josta on suuri apu sukututkijoille.

Rymättylän historiakirjat ja rippikirjat alkavat 1600-luvun lopulta, tosin aukollisina. Kuolleitten luettelot tulevat mukaan vasta 1716. Isonvihan aikaan venäläisiä pakoon viety Rymättylän kirkonarkisto tuhoutui valitettavasti Norrköpingin palossa vuonna 1719, jolloin mm. vanhimmat kirkon historiakirjat paloivat. Muuttaneiden luetteloita alettiin pitää jo poikkeuksellisen aikaisin eli vuonna 1759 (tosin ei järjestelmällisesti).

Tutkimani suvun kantaisä on Henrik Simonpoika Tavast Salonkylän Kleemolasta. Talo lie-nee saanut nimensä sen ensimmäiseltä nimeltä tunnetulta isännältä Klemetti Matinpojalta (isäntänä 1540–1574), tosin hänen jälkeensä suku on vaihtunut muutaman kerran. Esimerkiksi 1600-luvun alussa tilaa isännöi spitaaliin kuollut kirkkoherroa Benedictus Thomae Melartopaeus ja hänen jälkeensä samoin spitaaliin

sairastunut leski Alisa. Mistä lautamies Henrikin suku on tullut, on toistaiseksi epäselvää; nimi Tavast ei enää esiinny hänen lapsillaan. Henrik Simonpoika Tavast tuli Kleemolan isännäksi vuonna 1634 ja hänen suvullaan Kleemola oli aina vuoteen 1926.

Saloluoto, jonka ainoa kylä on Salonkylä, oli aikoinaan oma saari ja sen erotti pääsaaresta Kinttalanrauma, jonka yli kuljettiin proomulla. Sukulaisuus ja liikenneyhteyksien hankaluus loivat runsaasti yhteistyötä Salonkylän talojen (Kleemola, Länsi, Upsla, Eskola, Mattila) kesken. Viiden kantatilan lisäksi kylässä oli 1800-luvun alussa toistakymmentä asuttua mäkitupaa tai torppaa. Liikenneyhteyksien parannuttua alkoi huvilarakentaminen, ja nykyään Salonkylässä on huviloita enemmän kuin missään muussa kylässä.

Muuttoa ruotsinkieliseen Nauvoon tapahtui suhteellisen vähän, vielä vähemmän Paraisille ja Houtskariin. Korppooseen ei käytännössä lainkaan. Sen sijaan suomenkieliset naapurikunnat Velkua, Merimasku, Naantali, Maaria ja Turku vetivät väkeä runsaasti. Merkittävä osuus Rymättylän historiassa on myös siirtolaisuudella, sillä pitäjältä lähti 1901–1925 kaikkiaan 347 henkilöä pääasiassa Pohjois-Amerikkaan. Pääasiallisina syinä siirtolaisuuteen olivat väestönkasvun mukanaan tuoma toimeentulomahdollisuuksien heikkeneminen ja sortovuodet. Lisäksi moni rymättyläinen toimi merimiehenä, joiden oli muita helpompi muuttaa ulkomaille.

Henrik Simonpoika Tavastin pojan Yrjö Henrikinpojan (Kleemolan isäntänä 1673–1706) ainoa aikuiseksi kasvanut lapsi Maria vihittiin Riittiön Simolaan lautamies Erkki Simonpojalle 10.12.1693. Suku polveutuu heidän kahdesta tyttärestään Valpurista ja Mariasta. Valpuri (1697–1743) oli miehensä kanssa ensin isäntäparina kotitalossaan Simolassa ja sen jälkeen torpparina Ajolan Korvenrannassa. Valpurin sukuhaara jatkuu tytär Marian (1725–1810) kautta selkeänä torpparisukuna.

Maria (1694–1764) puolestaan palasi Kleemolaan ja emännöi Kleemolaa äidinisänsä Yrjön kuoleman jälkeen. Marialla oli ensimmäisen miehensä Henrik Mikonpojan (Kleemolan isäntänä 1712–1724) kanssa 4 poikaa ja toisen miehensä Matti Simonpojan (isäntä 1724–

1748) kanssa 6 tytärtä, joista yksi poika ja viisi tytärtä saavutti aikuisiän.

Marian lapsista nuorin tytär Kristiina (1739–1783) vihittiin Merimaskuun Horjan talon leskeksi jääneen isännän Mikko Matinpojan kanssa. Suku jatkuu heidän poikansa Juhon (1766–1837) kautta vahvana merimaskulaisena talonpoikaissukuna, tosin moni palasi myöhemmin Rymättylään.

Toiseksi nuorin tytär Liisa (1735–1810) vihittiin Mynämäeltä kotoisin olleen laivurin Heikki Juhonpojan kanssa. He muuttivat Salonkylästä torppareiksi Pakinaisiin vuonna 1766. Suku jatkuu heidän tyttärensä Liisan (1764–1807) kautta, jonka perhe muutti sittemmin Askaisten Lempisaaren kautta Lietoon. Heistä polveutuu vahva lietolainen torpparisuku.

Keskimmäinen tytär Maria (1732–1804) jäi Salonkylään räättäli Antti Antinpojan vaimoksi. Antin kuoltua 24-vuotiaana hän meni uusiin naimisiin uuden pitäjänräättälin Kustaa Heikinpojan kanssa, joka tosin hänkin hukkui 24-vuotiaana. Tämä sukuhaara jatkuu Marian tyttären Eevan (1764–1838) kautta, jonka ainoa tytär Karoliina naitiin ruokoraumalaiseen Östermannin redarisukuun.

Toiseksi vanhin tyttäristä oli Valpuri (1729–1796), joka avioitui ensin Nauvoon vouti Erik Appelrotille, mutta miehen ja molempien poikien kuoltua palasi Salonkylään ja vihittiin laivuri ja Itämeren purjehtija Nils Sahlbergin kanssa. Heillä oli yksi poika, suutari Daniel (1764–1837), josta polveutuu monia käsityöläisiä tuottanut sukuhaara.

Vanhin tytär oli Anna (1724–53), jonka mies Matti Juhonpoika tuli vävyksi Kleemolaan. Matti kuitenkin kuoli runsaan kahden avioliittovuoden jälkeen ja Anna pari vuotta miehensä jälkeen. Heidän pienet lapsensa Matti ja Anna (joka syntyi puoli vuotta isänsä kuoleman jälkeen) kasvatettiin Kleemolassa. Matti (1746–1811) avioitui Hankaanperän Pohjatalon leskiemännän kanssa. Suku elää vahvana Merimaskussa ja Rymättylässä. Anna (1748–1819) puolestaan meni torpparin vaimoksi Ampuminmaan saarelle, ja hänestä polveutuu monilukuisen käsityöläis- ja torpparisuku.

Marian ainoa eloon jäänyt poika oli Antti hänen ensimmäisestä avioliitostaan. Antti (1721–1809) jäi isännäksi kotitaloonsa Klee-

molaan, jonka hän osti perintötilaksi vuonna 1759. Antti oli naimisissa kahdesti ja hänellä oli kaikkiaan 10 lasta, ja määrällisesti suurin osa tutkitusta suvusta polveutuu Antista. Antin tyttäret (Liisa 1750–1809, Agneta 1752–1776, Maria 1762–1818, Valpuri 1764–1809, Eeva 1766–1849, Anna 1768–1821 ja Kristiina 1771 – noin 1850) avioituivat pääasiassa laivurien, voutien ja torppareiden kanssa, ainoastaan Val-

puri pysyi omassa säädyssään hänen miehensä ostettua Kepuisten Päivätalon. Sen sijaan Antin molemmat aikuisiksi eläneet pojat jäivät tilallisi-
siksi, Antti (1756–1827) kotitaloon ja Juho (1759–1809) lähelle Okalan Saramäkeen.

Tällä hetkellä suvusta on tutkittuna on noin 1200 perhetaulua ja noin 5000 henkilöä. Työ jatkuu...